

**ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

**ФАКУЛЬТЕТ ЕКОНОМІЧНИЙ
КАФЕДРА ЕКОНОМІКИ ТА ФІНАНСІВ**

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

з самостійної роботи

здобувачів другого (освітньо-професійного) рівня
спеціальності 015 «Професійна освіта (Економіка)»

з дисципліни

МЕТОДОЛОГІЯ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Херсон - 2019

Методичні рекомендації з самостійної роботи здобувачів другого (освітньо-професійного) рівня спеціальності 015 «Професійна освіта (Економіка)» з дисципліни «Методологія наукових досліджень»

Укладачі: Танклевська Н.С., д.е.н., професор кафедри економіки та фінансів, Повод Т.М., доцент кафедри економіки та фінансів

Методичні рекомендації затверджено на засіданні кафедри економіки та фінансів (протокол № 1 від 27.08.2019 р.)

Схвалено науково-методичною комісією зі спеціальності 015 «Професійна освіта (Економіка)» (протокол № 1 від 28.08.2019 р.)

Танклевська Н.С., Повод Т.М. Методичні рекомендації з самостійної роботи здобувачів другого (освітньо-професійного) рівня спеціальності 015 «Професійна освіта (Економіка)» з дисципліни «Методологія наукових досліджень». [укладачі Танклевська Н.С., Повод Т.М.]. Херсон: ДВНЗ «ХДАУ», 2019. 15 с.

Методичні рекомендації містять перелік завдань для самостійного опрацювання та закріплення знань здобувачів другого (освітньо-професійного) рівня спеціальності 015 «Професійна освіта (Економіка)» з дисципліни «Методологія наукових досліджень»

ВСТУП

Самостійна робота здобувачів другого (освітньо-професійного) рівня відноситься до інформаційно-розвиваючих методів навчання, передбачає самостійне вивчення окремих теоретичних питань дисципліни, виконання індивідуальних завдань і є основним засобом оволодіння навчальним матеріалом у час, вільний від обов'язкових навчальних занять.

Видами самостійної роботи аспірантів за цільовим призначенням є:

- вивчення нового матеріалу: читання та конспектування літературних джерел інформації; перегляд відеозаписів; прослуховування лекцій магнітних записів; інші види занять;

- поглиблене вивчення матеріалу: підготовка до практичних і контрольних робіт, семінарів; виконання типових задач; інші види занять.

- вивчення матеріалу з використанням елементів творчості: розв'язання нестандартних завдань; участь у ділових іграх і в розборі проблемних ситуаційних задач; складання рефератів, доповідей, мінус лекцій з заданої теми; інші види занять.

- вдосконалення теоретичних знань і практичних навичок: педагогічна практика; навчальні практикуми, робота на кафедрі.

Мета дисципліни «Методологія наукових досліджень» - формування знань з методології, теорії методу і процесу, психології, методичного та науково-дослідного забезпечення досліджень.

Завдання дисципліни: теоретична підготовка здобувачів другого рівня вищої освіти з питань: сутності і категорій методології наукових досліджень; організації процесу наукового дослідження; вибору об'єктів наукового дослідження; застосування теоретичних та емпіричних методів дослідження; застосування методик дослідження, їх змісту і принципів розробки; планування науково-дослідних робіт; розроблення етапів та форм процесу наукового дослідження; діалектики як системи принципів, законів і категорій; специфіки наукового пізнання; типології методів наукового пізнання; сутності понять синергетики і евристики; змісту та структури процесу наукового дослідження; формування та обґрунтування наукових гіпотез; оволодіння традиційними та сучасними інноваційними методами проведення досліджень; оформлення результатів наукових досліджень та впровадження їх у практику; інформаційного забезпечення процесу наукового дослідження; визначення економічної ефективності наукових досліджень.

Самостійна робота здобувачів другого (освітньо-професійного) рівня оцінюється під час проведення поточного та підсумкового контролю. З цією метою використовуються, термінологічні диктанти, фронтальне й експрес-опитування, перевірка конспектів лекцій, відповідей на контрольні запитання й завдання, текстовий контроль, розв'язування задач.

Опис навчальної дисципліни
«Методологія та організація наукових досліджень»

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність (напрямок підготовки), освітній рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 4,0	Галузь знань <u>01 «Освіта/Педагогіка»</u> (шифр і назва)	Обов'язкова компонента	
Змістових частин – 1	Спеціальність: <u>015 «Професійна освіта»</u> Спеціалізація: <u>«Економіка»</u>	Рік підготовки:	
Індивідуальне науково-дослідне завдання _____ (назва)		1-й	1-й
Загальна кількість годин – 120 год.		Семестр	
		1-й	1-й
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 2 самостійної роботи здобувача - 3	Другий (освітньо-професійний) рівень: <u>«магістр»</u>	Лекції	
		18 год.	12 год.
		Практичні, семінарські	
		18 год.	10 год.
		Лабораторні	
		–	–
		Самостійна робота	
		84 год.	98 год.
Індивідуальні завдання:			
–	–		
Вид контролю: залік			

Примітка. Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить:

для денної форми навчання – 36/84 (30%/70%)

для заочної форми навчання – 22/98 (18%/82%)

Структура навчальної дисципліни

Назви змістових частин і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	усь ого	у тому числі					усь ого	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	с.р		л	п	лаб	інд	с.р.
Змістова частина 1. Наука і наукові дослідження												
Тема 1. Поняття та види наукових досліджень	14	2	2	-	-	10	17	2	1	-	-	14
Тема 2. Поняття методології та типологія методів дослідження	14	2	2	-	-	10	17	2	1	-	-	14
Тема 3. Емпіричні методи дослідження	14	2	2	-	-	10	16	1	1	-	-	14
Тема 4. Теоретичні методи дослідження	14	2	2	-	-	10	16	1	1	-	-	14
Разом	56	8	8	-	-	40	66	6	4	-	-	56
Змістова частина 2. Організація наукової діяльності												
Тема 5. Основні математичні методи наукових досліджень і статистичної обробки наукових даних	14	2	2	-	-	10	14	2	2	-	-	10
Тема 6. Структура дослідження: обґрунтування актуальності теми дослідження, його мети і завдання	16	2	2	-	-	12	13	2	1	-	-	10
Тема 7. Розробка та експериментальна перевірка обраної моделі, головних ідей та концептуальних положень, що покладено в основу дослідження	16	2	2	-	-	12	15	1	2	-	-	12
Тема 8. Оформлення та впровадження результатів наукових досліджень	18	4	4	-	-	10	12	1	1	-	-	10
Разом	64	10	10	-	-	44	54	6	6	-	-	42
Усього годин	120	18	18	-	-	84	120	12	10	-	-	98

Змістова частина 1. Наука і наукові дослідження

Тема 1. Поняття та види наукових досліджень

Питання для самостійного розгляду:

1. Актуальність наукових досліджень в галузях економіки.
2. Закони науки, як істинні знання.
3. Відносне знання та його місце в дослідженнях.
4. Наукові ідеї в економічних науках.
5. Етапи пізнання об'єктивної дійсності.
6. Базова дефініція інновації в книзі Й. Шумпетера «Теорія економічного розвитку (1912 рік).
7. Аксиоми, на яких базується наука.
8. Абстрагування та узагальнення в економіці.
9. Індукція та дедукція в економічних науках.
10. Значення гіпотез в розвитку науки.
11. Роль філософії в обґрунтуванні проблем наукового дослідження.
12. Проведення логічного аналізу об'єкта, суб'єкта і предмета методології наукового дослідження.
13. Змістовна і формалізована методологія.
14. Види змістовної методології: філософська, загальнонаукова.

Рекомендовані теми рефератів:

1. Поняття, зміст і функції науки.
2. Загальна характеристика процесу наукового пізнання.
3. Принципи організації наукової праці.
4. Організація наукової діяльності в Україні.
5. Науковий потенціал України, Херсонської області.
6. Організація наукової діяльності за кордоном.

7. Інноваційно-креативний потенціал вищої освіти.

Тема 2. Поняття методології та типологія методів дослідження

Питання для самостійного розгляду:

1. Дослідження діяльності великого підприємства за допомогою таких наукових методів, як системний підхід, системний аналіз.
2. Закон тотожності, його сутність і об'єктивна основа.
3. Основні методи проведення наукових досліджень в економіці.
4. Практика та перевірка теоретичних висновків.
5. Використання економіко-математичних методів дослідження економічних процесів.
6. Методологічні аспекти отримання статистичних даних в сьогоdnішніх умовах.
7. Вимоги закону визначеності та однозначності думки у процесі наукового пізнання.
8. Значення закону суперечності для пізнавальної та практичної діяльності людей.
9. Закон виключеного третього, його визначення та логічний зміст.
10. Поняття аргументацій, доказу та їх структура.
11. Види і правила доказу в процесі наукового пізнання. Прямий і непрямий докази.
12. Основні правила, що впливають із законів тотожності, несуперечності та достатньої підстави, яких слід дотримуватись у процесі наукового пізнання.
13. Поняття спростування та його логічна структура.
14. Значення аргументації та доказу в пізнанні, науці.
15. Наукове і ненаукове знання. Форми ненаукового знання.
16. Наука як соціокультурний феномен. Наукова картина світу та її еволюція.
17. Різні моделі раціональності.
18. Концептуальні й світоглядні засади наукового знання.

19. Статистичний аналіз даних у нерозривному зв'язку теоретичного, якісного аналізу і відповідно до кількісного інструментарію вивчення їх структури, зв'язків і динаміки

Рекомендовані теми рефератів:

1. Система вищої освіти у розвинутих країнах Світу.
2. Проблеми та недоліки системи вищої освіти в Україні.
3. Законодавство України щодо регулювання наукової діяльності.
4. Методи впровадження результатів науково-дослідних розробок.
5. Основні наукові відкриття XX століття.
6. Найбільші наукові відкриття XXI століття.
7. Світові науковці та їхній вклад в розвиток науки та науково-технічного прогресу.

Тема 3. Емпіричні методи дослідження

Тема 4. Теоретичні методи дослідження

Питання для самостійного розгляду:

1. Характеристика емпіричного та теоретичного рівнів дослідження.
2. Що таке факт, емпіричне узагальнення та емпіричний закон?
3. Що таке наукова проблема? Які класифікації наукових проблем наводяться в літературі?
4. Що таке гіпотеза? Яким вимогам вона повинна відповідати та які види гіпотез вам відомі?
5. Чим відрізняється поняття гіпотези від теорії? Які види та складові теорії ви знаєте?
6. Що таке поняття та понятійний апарат? Які види наукових законів називаються в літературі?
7. Чим відрізняються поняття концепція, парадигма та наукова картина світу?

8. Чим характеризується поняття «парадигма», як зміна парадигм впливає на розвиток наукового знання?
9. Які види картин світу вам відомі і чим характеризується наукова картина світу? Як зміна картини світу впливає на розвиток науки?
10. Що представляє собою метод сходження від абстрактного до конкретного?
11. Що таке гіпотетико-дедуктивний метод? Які шляхи та етапи гіпотетико-дедуктивного розгортання теорії ви можете назвати?
12. В чому сутність аксіоматико-дедуктивного методу? Чим він відрізняється від гіпотетико-дедуктивного?
13. Що таке уявний експеримент та в чому його відмінність від звичайного? Які стадії здійснення, типи та функції уявного експерименту ви можете назвати?
14. В чому полягає сутність процедур аналізу і синтезу?
15. Що таке абстрагування? Які цілі, прийоми та види абстракцій вам відомі?
16. В чому полягає сутність методів індукції та дедукції? Які види індуктивних та дедуктивних умовиводів ви знаєте?
17. Що таке аналогія? Які види висновків за аналогією ви можете назвати?
18. Чим характеризується метод моделювання? Які види моделювання вам відомі?
19. Що таке модель? Які вимоги пред'являються до моделей, як оцінюється їх точність, які класифікації моделей ви можете навести?
20. Що таке експеримент? Чим він характеризується і відрізняється від спостереження?
21. Якими є підходи до планування експерименту, етапи його здійснення та вимоги до виконання?
22. Чим характеризується метод спостереження? Які висувуються вимоги до його здійснення?
23. Що таке порівняння? Чим відрізняється безпосереднє порівняння об'єктів від опосередкованого?
24. В чому полягає сутність методу вимірювання? Які типи вимірювання ви знаєте?

Змістова частина 2. Організація наукової діяльності

Тема 5. Основні математичні методи наукових досліджень і статистичної обробки наукових даних.

Питання для самостійного розгляду

1. Поняття актуальності дослідження та визначення ступеня його наукової розробки.
2. Визначення об'єкта, предмета, теми дослідження.
3. Попереднє ознайомлення з літературою та визначення головних напрямків дослідження.
4. Збирання і відбір інформації для проведення дослідження.
5. Формулювання загальної і проміжної цілей дослідження.

Тема 6. Структура дослідження: обґрунтування актуальності теми дослідження, його мети і завдання

Питання для самостійного розгляду

1. Специфіка дослідження соціальної дійсності
2. Суспільство як об'єкт соціального дослідження.
3. Людина як об'єкт і суб'єкт наукового пізнання.
4. Соціальні потреби, інтереси та їх вплив на процес дослідження суспільних явищ.
5. Формулювання загальної і проміжної цілей дослідження.

Рекомендовані теми рефератів:

1. Ефект та ефективність наукових досліджень.

2. Фактори, за рахунок яких можна підвищити ефективність наукових досліджень.
3. Основні методи проведення наукових досліджень.
4. Використання економіко-математичних методів дослідження економічних процесів.
5. Значення гіпотез в розвитку науки.
6. Матеріально-технічне та фінансове забезпечення наукової діяльності в Україні та за кордоном.
7. Історія зародження і розвитку методології наукових досліджень.
8. Методи перевірки достовірності наукових суджень, гіпотез.

Тема 7. Розробка та експериментальна перевірка обраної моделі, головних ідей та концептуальних положень, що покладено в основу дослідження

Питання для самостійного розгляду

1. Сходження від абстрактного до конкретного.
2. Ситуаційні методи.
3. Методи порівнянь, групувань, табличних, графічних, балансових, індексних, ланцюгових підстановок.
4. Лінійне програмування.
5. Теорія масового обслуговування.
6. Методи ділових ігор.
7. Контент-аналіз. Кластерний аналіз.
8. Діагностування.
9. Матричний метод.
10. Дисперсійний, комерційний, регресійний аналіз.
11. Прогностичні методи. Методи експертних оцінок.
12. Статичні та динамічні моделі.
13. Методи перевірки результатів наукового дослідження.

Рекомендовані теми рефератів:

1. Обмеженість можливостей реалізації наукових результатів у виробництво.
2. Аксиоми, на яких базується наука.
3. Закони науки як істинні знання.
4. Дослідження діяльності підприємства за допомогою наукових методів: системний підхід, системний аналіз.
5. Пріоритетні напрямки розвитку науки в Україні і їх державна підтримка.
6. Наукова діяльність Херсонщини.
7. Практика та перевірка теоретичних висновків. Експеримент.
8. Методологічні аспекти отримання статистичних даних в сьогоденних умовах.
9. Збирання і відбір інформації для проведення дослідження.
10. Основні поняття і визначення математичних методів та методів статистичної обробки наукових даних.

Тема 8. Оформлення та впровадження результатів наукових досліджень

Питання для самостійного розгляду

1. Порядок написання наукової доповіді, статті.
2. Порядок написання звіту про науково-дослідну роботу (НДР), його зміст і методика складання.
3. Сутність звіту з НДР.
4. Архітектура звіту з НДР.
5. Впровадження результатів завершених досліджень та розрахунок їх ефективності.
6. Продукція наукових досліджень: теоретичні й науково- методологічні положення, методики, рекомендації.
7. Кінцеві результати НДР, місце і форми їх застосування.

8. Порядок впровадження результатів НДР у практичну діяльність.
9. Відповідальність за впровадження НДР.
10. Впровадження завершених досліджень: дослідне випробування розроблених методик, рекомендацій, інструкцій, положень.
11. Ефективність результатів наукових досліджень та її критерії.
12. Економічна, науково-технічна, соціальна ефективність.
13. Розрахунок економічної ефективності наукових досліджень.
14. Патенти та їх зв'язок з законами природи, механіки тощо.

Рекомендовані теми рефератів:

1. Технопарки та технополіси в нових економічних умовах.
2. Метод спостереження, інтерв'ювання, анкетування, опитування, контент-аналізу, експертна оцінка, тестування, експеримент та їхня характеристика.
3. Протиріччя в технічних системах.
4. Винахідництво та раціоналізаторство в системі наукових досліджень.
5. Індекси цитування: використання та обмеження.
6. Фальсифікації в науці.
7. Оформлення результатів науково-дослідних розробок.
8. Евристичні прийоми і методи активізації творчої праці.

Розподіл балів, які отримують здобувачі з дисципліни

«Методологія наукових досліджень» (підсумковий контроль)

Поточне тестування та самостійна робота								Сума
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	100
12	12	12	12	12	12	14	14	

T1, T2 ... T5 – теми змістових частин.

Критерії оцінки знань здобувачів

Сума балів за всі види навчальної діяльності/Local grade	Оцінка ЄКТС/ ECTS grade		Оцінка за національною шкалою/National grade для заліку
90–100	A	Excellent	Зараховано/Passed
82-89	B	Good	
74-81	C		
64-73	D	Satisfactory	
60-63	E		
35-59	FX	Fail	Не зараховано/Fail
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Рекомендована література

Базова

1. Важинський С. Е., Щербак Т. І. Методика та організація наукових досліджень : навч. посіб. Суми: СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2016. 260 с.
2. Каламбет С. В., Іванов С. І., Півняк Ю. В. Методологія наукових досліджень: навч. посіб. Дніпропетровськ: Вид-во Маковецький, 2015. 191 с.
3. Зацерковний В. І., Тішаєв І. В., Демидов В. К. Методологія наукових досліджень : навч. посіб. Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2017. 236 с.
4. Артемчук Г. І., Курило В. М., Кочерган М. П. Методика організації науково-дослідної роботи : навч. посіб. Київ : КДЛУ Форум, 2014. 270 с.
5. Крушельницька О. В. Методологія та організація наукових досліджень : навч. посіб. Київ : Кондор, 2016. 192 с.

Допоміжна

1. Бабицький А. Ф. Методологія аналізу економічних процесів і управління : навч. посіб. Київ : МАУП, 2013. 128 с.
2. Галаєва Л. В. Методологія системного підходу та наукових досліджень : навч. посіб. Київ : НУБіПУ, 2014. 94 с.
3. Ганін В. І., Ганіна Н. В., Гурова К. Д. Методологія соціально-економічного дослідження : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2012. 224 с.

Інформаційні ресурси

1. Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: <http://www.rada.gov.ua/>
2. Офіційний сайт Кабінету Міністрів України. URL: <http://www.kmu.gov.ua/>
3. Офіційний сайт Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку. URL: <http://nssmc.gov.ua/>
4. Офіційний сайт бібліотеки Вернадського. URL: <http://www.nbu.gov.ua/>
6. Бібліотека економіста. URL: <http://chitalka.info/finansi.html/>
7. Офіційний сайт Міжнародної фінансової корпорації. URL: www.ifc.org.
8. Офіційний сайт Багатостороннього агентства гарантування інвестицій. URL: www.miganet.worldbank.org